

désével s az elért eredménnyel a szülők és tanférfiak meg vannak elégedve, s az innen kikerült növendékeket még a nagyhirű egyetemek is — mint az oxfordi és a cambridgei collège — szívesen fogadják falaik közé. — Ez intézet jelességeit iskolaügyi reformmozgalmainkban mi is hasznunkra fordíthatjuk. Megtanulhatjuk ez iskolai rendszerből, hogy a tudás, az intellektualis javak megszerzése még nem elégséges az életben való boldogulhatásra; megtanulhatjuk, hogy a lét nagy harcában szükségünk van testi-lelki erőre, helyes gondolkozásra, nemes érzületre, szilárd akaratra, erkölcsös jellemre, határozott elvek szerinti cselekvésre és gyakorlati ügyességre. Az új iskolai rendszer hirdeti, hogy önmagunk javát s nemzetünk boldogságát csak úgy biztosíthatjuk, ha az ismeretet, tudást munkás étellel s a vallás-erkölcsi gondolkozást szilárd akaratú erővel párosítjuk; hirdeti, hogy hazánk felvirágzását s az emberiség fejlődését csak tudománnyal, munkával és jellemmel fölvertező szolgálhatjuk. A nemzeti nevelés reformálásának nagyfontosságú kérdését is ily elvek kell, hogy irányítsák.

FEJES ÁRON.

EGY MINTA ÁLLAM.

A nagy városok rendszeren kis községekből fejlődnek. Mint községnek épületei kicsinyek, utczái keskenyek, közlekedési eszközei kezdetlegeseek, közigazgatása egyszerű. A mily mértékben alakul azonban át a község várossá, sőt nagy várossá, azon mértékben kell ezen tényezőknél is módosulniok, összetettebbekké alakulniok. A helyhez nem kötött tényezők még csak könnyen idomulnak az új viszonyokhoz; de nem így az épületek, az utcák. Ennek tulajdonítható aztán azon körülmény, hogy a nagy városok központjának utczái rendszeren legszűkebbek, épületei nemcsak legódonabbak, de egyúttal legkezdetlegesebb szerkezetűek is. Ha aztán egyszer a nagy várossá lett község városatyáinak az jut eszükbe, hogy a város központját is oly épületekkel, utcákkal és terekkel lássák el, mely a város fejlettségének, nagyságának megfelel: az épületek egész halmazát kell lerombolniok, utcák sorát felszaggatniok, hogy a romok helyére palotákat emeljenek.

Lehetetlen, hogy bizonyos hasonlatosságot ne fedezzünk föl a continentális államok — ide értve hazánkat is, — közoktatásügyi szervezete és a leírt városok között. Míg közoktatásügyünk csak kis község volt, míg az a rendi alkotmány és az egyszerű társadalmi viszonyok természetének megfelelőleg, a nemzet csak igen kis részének (legfeljebb pár száz-ezernek) a karok és rendeknek, illetőleg azok magzatainak nevelésére

terjedt ki: addig annak munkáját aránylag kevés számú Collegium s néhány akadémia bőségesen elvégezte. A kis község azonban nagy várossá lett, a rendi alkotmány megszűnt, az alkotmányos jogok és kötelességek a nép millióira kiterjesztetvén: a közoktatásügy szervezete is azon mértékben tágult vagy legalább tágulnia kellett volna. Az elemi iskola, mely a rendi alkotmány korában csak a Collegiumokra előkészítő intézet volt, népnevelő intézetté alakult. De vajjon átalakult-e? Sajnálattal kell kijelentenünk, hogy egyáltalában nem; sőt inkább azon keretben maradt, melyben az, mint előkészítő iskola, a rendi alkotmány korszakában volt. Míg a várossá fejlődött község atyáinak a legtöbb esetben volt és van bátorságuk az új állapotoknak meg nem felelő utcák és ódon épületek lerombolására: addig ily bátorságot sem cultúrpolitikusainknál, sem a régihez hozzáförrt tanférfiainknál egyáltalán nem tapasztalunk. Sőt azt látjuk, hogy ha egy lépés történik az új irány felé: nemsokára két lépés következik visszafelé. Így történt a közelmúltban a realiskolákkal; ugyanaz van folyamatban jelenleg a polgári iskolákkal. Mindkét fajta intézet az új idők szellemének behatása alatt keletkezett: mindkettő a népköztudomány követelményeinek megfelelőleg, az oktatás áldásaiban minél nagyobb tömegeket kívánt részesíteni. Azonban még ki sem jegezesedtek a realiskolák, már is visszaalakultak ó-classicus, (?) középkori jellegű középiskolákká; a polgári iskolák pedig azon úton vannak, vagy talán már oda is jutottak, hogy a nem rég beszüntetett ú. n. algymnásiumokat helyettesítsék. Mi elégíti már ki a nép azon osztályának művelődési szükségleteit, melyet ellátni, az azt megalkotó államférfiak intentiója szerint, a polgári iskolák lettek volna hivatalosak. Felelet: semmi.

Boldogok, ezerszeresen boldogok azon országok és államok, melyekben a népszabadság régibb keletű, mint a közoktatás szervezetének kifejedése. Az ily államokban a közoktatásügy szervezete a népszabadság szellemének s a modern társadalmi rendnek megfelelőleg s kizárólag annak céljaira alakulhat ki: az ily szervezet sem a történeti hagyomány, sem az ezerszövedékű magánérdek által nem korlátoltatik; hogy a fentebbi hasonlattal éljek, a város berendezése, utcáinak elhelyezése, egészen az új szükségleteknek megfelelőleg készíthető. Egy ilyen államot vagyis annak közoktatásügyi szervezetét kívánom a következő sorokban bemutatni. Ezen állam túl van a tengereken, a földgömb másik felén és másik övén s ez Argentína.

Az argentinai köztársaság Dél-Amerikának legszebb és legtermékenyebb része, másfél millió km²-en terül el; lakóinak száma — melynek fő-contingensét olaszok teszik, de nagy számban vannak spanyolok, francziák és ú. n. félverek, kisebb mennyiségben angolok és németek — 1895-ben 3.954.911 lelket tett ki, mely szám azonban ez idő szerint,

tekintettel a folyton tartó nagyfokú levándorlásra, a négy milliót jóval meghaladhatja. A Rio de la Plata körüli földterületet 1516-ban Juan Dias de Solis spanyol hajós fedezte fel s 1535-ben kísérlet tétetett, hogy azon a vidéken, a melyen ma Buenos-Ayres fekszik, egy gyarmat alapíttassék, mely azonban a harcias bensülöttek által csakhamar megdöntetett s csakis 1580-ban sikerült azt megalapítani. 1773-ban a gyarmatok alkirálysággá emeltettek.

Spanyolország 1806-tól 1808-ig háborút viselt Angliával. E háborúban a gyarmatok az angolok ellen sikeresen küzdöttek, de egyúttal azon gondolat fogalmazott meg bennük, hogy a mint lerázták az angol igát, úgy rázzák le a spanyol igát is; az 1810-ben megkezdett szabadságharc a spanyol uralom megszüntetését vonta maga után. Az új köztársaság 1825-től 1828-ig Braziliával viselt háborút függetlenségeért. Ezen időtől 1868-ig az országot bel- és külháborúk zavarták, mely közben azonban megtanulta a nép az önkormányzatot s a jelen alkotmány az Egyesült-Államokénak mintájára formálva, 1860-ban hirdettetett ki s a dolgok új rendje véglegesen megállapított. 1868-ban az elnöki székre Don Domingo Faustino Sarmiento emeltetett. Sarmiento nagy tisztelője volt az Egyesült-Államoknak s az Argentínai köztársaság népnevelése rendszerének megállapítását neki köszönheti; ő, midőn elnöki székét elfoglalta, tette ezen mindenki általmegszívlelendő nyilatkozatot: «Lehet egy férfiú ékesen szóló, ismerheti alaposan a történelmet, a diplomáciát és jogtudományt; s ezeknél több nem is kell annak, ki csak a politikai férfiú rangjára vágyodik; de ha annak beszéde és törekvései a nép nevelésére nem irányulnak, az nem amerikai államférfi s azzá nem is lehet».

És csakugyan ő volt az, ki a népnevelés fejlesztésének előmozdítására a tartományoknak segélyt biztosító törvényt megszavaztatta; a ki népkönyvtárakat alapított; tanítóképző-intézeteket állíttatott; a tanterveket reformáltatta. Hasonló szellemben működtek az utánna következő elnökök u. m. Dr. Avellaneda, Rosa tábornok s dr. Juarez.

Azon törvény, mely a *nemzeti iskolai szervezetet szabályozza*, 1884-ben hozatott. Ezen törvény megállapítja, hogy a népnevelés kötelező, ingyenes, *fokozatos* s az egészségtan szabályainak megfelelőleg nyújtandó. Az iskolai kötelezettség, a hattól a tizennégy évig, minden gyermekre kiterjed s eszközölhető a nyilvános, magán iskolákban és a családban. A tanterv a következő tárgyakat öleli fel: erkölcsi és polgári oktatás (alkotmánytanféle), olvasás, nyelvtan-spanyol és francia- (beszéd és értelem-gyakorlatokkal), számtan, mértan; a természettan és rajz elemei, a nemzeti történelem elemei, földrajz, írás, rajz, ének, torna, kézi munka és egészségtan. Az oktatás, mely a tizedik évig főképp vegyes (fiúk és leányok együtt) osztályokban nyújtandó, hat fokozatos csoportra (osztály)

oszlík. A törvény, ezen iskolákon kívül, melyek fokozatos népiskoláknak neveztetnek (coles primaire gradues), kiseddévó-intézeteket, tanfolyamokat felnőttek számára és vándor-iskolákat is rendel.

A népiskolák igazgatása és kormányzása, melyeknek minden kiadását a nemzet fedezi, a nevelés nemzeti tanácsára, mely a köztársaság fővárosában (Buenos-Ayres) székel, van bízva. Ezen tanács, mely öt tagból áll, hivatásának gyakorlásában majdnem teljesen független; közvetlen ő nevez ki minden alkalmazottat, kezeli a bevételeket és szavazza meg a kiadásokat; ez utóbbiakat a köztársaság elnöke hagyja helybe.

1880 előtt nem voltak iskolai épületek a fővárosban, s a vidéken is csak csekély számban; ezen időtől kezdve azonban, különösen pedig Dr. Zorilla Benjaminnak a nemzeti nevelésügyi tanács elnökének kormányzata alatt, ily épületek, úgy a fővárosban, mint egyébütt, nagy számban emeltettek.

A népnevelés haladásának ügye azonban a tanítóképzésen fordul meg. Az első tanítóképző-intézet 1871-ben Paranában állítatott. Ez idő szerint számuk 37; fokozatokra nézve elemiekre és felsőbb fokakra oszlanak. Az elsők kizárólag a népiskolák számára képeznek tanítókat és tanítónőket; az utóbbiak tanárokat nevelnek a népiskolák felügyeletére s az elsőfokú tanítóképző-intézetek számára. Ez utóbbi fajta három van, és pedig kettő a fővárosban (egy a férfiak, egy a nők számára), egy pedig Paranában közös, t. i. mindkét nem számára. Minden tanítóképző-intézethez gyakorló-iskola van csatolva. Az elemi tanítóképző tanfolyama négy év, a tanárképzőé hat év. Az elsőbe a fölvétel feltétele a fiúk számára 16., a leányok számára 14 év, egészségi bizonyítvány s a vizsgának a következő tantárgyakból való sikeres letétele: mértan, földrajz és történelem. Az államsegélyben részesülők (boursiers), a nyilvános iskolákban három évi szolgálatra köteleztetnek, ellenkező esetben a rájuk fordított összegeket visszatéríteni tartoznak.

Képző-intézet alapítatott óvónők képzésére is; ezekben a tanfolyam 2 év; a fölvétel feltétele betöltött 18 év és tanítói oklevél. Elemi gyakorló iskola ezen intézetekhez is van csatolva. A tanítóképző-intézetek vagy pusztán férfiak, vagy pusztán nők számára állítvák, de vannak vegyesek is. Nincs iskolai intézmény, mely nagyobb bizalomban részesülne Argentiniában, mint a tanítóképző-intézetek. Az argentin nép át van hatva azon tudattól, hogy ezen iskolák oly központok és tűzhelyek, melyeknek hivatásuk a közoktatás terén elért haladást nemcsak fentartani, de azt napról napra szélesebb körre terjeszteni.

A népiskolákat különböző irányú alsófokú szakiskolák egészítik ki. Ezek között első helyen kell felemlítenem: *a kereskedelmi iskolát nők számára Buenos-Ayresben*, mely 1897-ben alapítatott. A fölvétel feltétele 12 év s az írás-, olvasás- és számvetésben való kellő jártasság. A tanfo-

lyam két évre terjed s a következő tárgyakat öleli fel: nemzeti nyelv, számtan, könyvvitel, kereskedelmi levelezés és gyorsírás. Ezen iskolához távirói tanfolyam is van csatolva. A tanítás valamely tanítóképző-intézet épületben este tartatik.

Ennél magasabb fokú «*Nemzeti kereskedelmi iskola*» *Rosarioban*. Rosario a Parama-folyó partján, 186 mértföldre Buenos-Ayres felett fekszik s kereskedelmi tekintetben a köztársaság második városa. Ezen iskola szervezete 1896-ban alapított meg. A fölvétel feltétele a népiskola négy osztályának elvégzése. Két előkészítő és két kereskedelmi osztálytal bír. Ez utóbbinak tantárgyai az első évfolyamban: spanyol nyelv, fejbeli számvetés, nemzeti történelem, földrajz, francia, angol nyelv, rajz, fogalmazás, gyorsírás; a másodikban: spanyolnyelv, könyvvitel, egyetemes történelem, egyetemes földrajz, természettan, angol, franczianyelv, fogalmazás.

A rosarioi intézetnél szélesebb körű a «*Nemzeti kereskedelmi iskola*» *Buenos-Ayresben*. Itt a fölvétel feltétele 14 év s az írás-, olvasás-, számtan-, történelem és földrajzból sikeres vizsga. A tanfolyam három év. Tantárgyai: a rosarioi intézetnél említettekén kívül, az első évfolyamban üzleti gyakorlatok; a másodikban — kereskedelmi levelezés, az ipar, vegytan és a nyers anyagok ismertetése; a harmadik évfolyamban, kereskedelmi technologia, kereskedelmi jogisme, a politikai gazdálkodás és alkotmánytan elemei, pénzügyi törvénykezés és vámházi eljárás.

Ezen intézethez az 1897 február havában egy ipari szakosztály csatoltatott. Ezen szakosztályban a felvétel feltételei ugyanazok, de a tanfolyam négy évre terjed. Megemlítendő, hogy a műhely-munka az első három évfolyamban heti 12 órával, a negyedikben 9 órával van felvéve. Ezen szakosztály műhely-vezetőket, iparfelügyelőket stb. képez.

Tengerészeti iskola. Ezen intézet 1897-ben alapított s célja a kereskedelmi tengerészet számára tiszteket képezni. A fölvétel kellékei: legalább 18, de 25 évnél nem magasabb kor, testi arravalóság s a következő tantárgyakból sikeres vizsga: számtan, földrajz és nemzeti nyelv. A tanfolyam három év és márczius 1-én kezdődik s november 15-én végződik. A növendékek minden évi vizsga után, az igazgató vagy a tanítók vezetése alatt, nagyobb utazásokat tesznek, melynek befejeztével az igazgató jelentést tesz a miniszternek s megjelöli azon növendékeket, kik az előléptetésre érdemesek.

Nemzeti bányaiskola San-Juanban. Ezen intézet 1897-ben teljesen újraszerveztetett, tanfolyamai bővítettek és magasabb fokra emeltettek. Három tanfolyamot ölel fel, ú. m. a) bányabecslőit, b) földmérőit és c) bányamérnököt. Az első kettő három évre, az utóbbi négy évre terjed. A fölvétel feltétele a nemzeti collegium tanfolyamainak sikeres

végzése; a bányabecslői tanfolyamot illetőleg annak négy évi tanfolyamának elvégzése vagy az azzal egyenértékű vizsga letétele. A geologia, földmérés, tájrajz és bányamérésekben való gyakorlás szempontjából a tanulók minél gyakoribb kirándulásokat tesznek.

Földműves iskolák. San-Juanban és a köztársaság többi részében fontos földműves-iskolák vannak. 1897-ben Mendoza tartományban két évi tanfolyammal szervezett szőlőtermelő-iskola állíttatott, mely állandó sikereket ígér.

Katonai Akademia. 1870-ben katonai Akadémia is létesítettett. Ennek első igazgatója Don Juan J. Czecz ezredes volt (volt magyar honvédtábornok). A fölvétel föltétele a 12 és 14 év közötti kor, az irni olvasni tudás s a számolás elemeiben való jártasság; a háborúban elesett katonák és az állam-hivatalnokok árvái előnyben részesülnek. A tanfolyam öt év, melynek elvégzése után, minden évben a hat legkiválóbb növendék alhadnagygyá neveztetik ki azon fegyvernemhez, melyet választott, négy évi szolgálati kötelezettséggel; hasonló kötelezettséggel neveztetik ki minden képesített zászlótartóvá (hadapród).

Hasonlókép van hadmérnöki és hadi tengerészeti Akadémia is.

Nemzeti könyvtár tanítók számára. Ezen könyvtár Buenos-Ayres városa közigazgatási épületének egy tágas földszinti csarnokában van elhelyezve. Neveléstani, tudományos és egyetemes irodalmi, sajátlagosan kiválasztott könyvek gyűjteményét tartalmazza. A könyvtár olvasó-teremmel is bír, de a könyvek körözésére (kölcson könyvtár) is be van rendezve.

Neveléstani múzeum. A tanítói könyvtárral kapcsolatban egy múzeum áll azon tárgyak számára, melyek a nevelésre vonatkozással bírnak. A gyűjtemény a következő szakokra oszlik: 1. iskolai butorzat; 2. nevelői czelokra szánt tipikus tárgyak; 3. dombormű minták; 4. rézlapok, fényképek és fametszetek; 5. térképek; 6. rajzok; 7. a tanítók művei; 8. a különböző fokú nyilvános iskolák növendékeinek munkái.

Nevelésügyi szemle. A nevelésügyi nemzeti tanács egy száklapot ad ki ily czimen: «El Monitor de la Education Comun.» Ezen lap 1881-ben alapíttatott s mindenfokú tanítónak és tanügyi alkalmazottnak ingyen küldetik; hasonlókép küld csere-példányokat más államok és országok tanügyi lapjainak. Ezen szemle hasonlókép kapcsolatban van a tanítók könyvtárával.

Nevelésügyi orvosi testület. A nyilvános iskolákkal egy 1896-ban újra szervezett, csodálatos orvosi szolgálat van kapcsolatban, mely a növendékek egészsége és az iskolai épületek egészségügyi berendezése fölött a legondosabban őröködik. Minden iskolát gondosan meglátogat: az emésztő-gödröket, az árnyékszékeket, a szellőző-készülékeket, az ivó-

vizet megvizsgálja. A növendékek rendszeresen beoltatnak, a betegség miatt távollevők lakásaikon meglátogattnak, — szóval minden egészségügyi rendszabály pontosan végrehajtatik.

Nemzeti collegiumok. Ezen intézetek, melyeknek száma 16, ugyan-azon feladatot végzik, melyet nálunk a középiskolák, azon hozzáadás-sal, hogy növendékeiket sokkal gyakorlatibb irányú nevelésben részesítik. azaz nem pusztán az egyetemekre készítenek elő, de dr. Avelanda nyilatkozata szerint «az oktatást a nép között terjesztik és képesítenek minden polgárt arra, hogy minden társadalmi állás iránt igényt formálhasson» . . . Ezen iskolák tanterve 1888-ban adatott ki. Azok közvetlenül a nemzeti kormány igazgatása alatt állnak; a közoktatásügyi miniszter készíti annak tantervét, általános és benső rendtartási szabályait, nevezi ki annak tanárait és tisztviselőit; a nemzeti congressus pedig évenként megállapítja az általános költségvetést.

A tanfolyam tartama hat év (osztály); a fölvétel föltétele a betöltött 12 év és a népiskola hat évfolyamának (osztály) sikeres elvégzését tanusító bizonyítvány.

Tekintettel arra, miszerint ezen iskolák részletes tanterve sok tanuságot rejt magában, bátor vagyok azt egész terjedelmében bemutatni.

Első év (osztály). Fejbeli számvetés, spanyol (tollbamondás és fogalmazás), Amerika különösen a Rio de la Plata-i alkirályság története 1810-ig, Argentínia földrajza, francia (első rész), kézügyességi oktatás.

Második év. Algebra, spanyol (tollbamondás és fogalmazás), Argentína története 1810-től 1870-ig, Argentína köztársaság és Amerika földrajza, francia (második rész), angol (első rész), egyetemes történelem (keleti és görög), kézügyességi oktatás.

Harmadik év. Sík és tömör mértan, spanyol, Ázsia, Afrika és Oceania földrajza, francia (harmadik rész), egyetemes történelem (Róma és Középkor), angol (második rész), kézügyességi oktatás.

Negyedik év. Egyetemes történelem (új és jelenkori 1870-ig), természettan, vegytan, természetrajz (állat és növénytan), bölcsészet, angol (harmadik rész), polgári oktatás (alkotmánytan), Európa földrajza, katonai oktatás.

Az ötödik osztályba való belépés alkalmából a négy osztály tantárgyaiból sikeres vizsga teendő.

Az ötödik és hatodik évfolyamok, a nagyobb városokban, a tanuló jövő életpályájához mérten, három irányú tagozatra oszlanak.

Első tagozat. Ötödik évfolyam. Latin, Amerika (különösen Argentína) története, természettan, irodalom, bölcsészet, katonai oktatás.

Hatodik évfolyam. Latin, a művelődés története, irodalom, bölcsészet, katonai oktatás.

Második tagozat. Ötödik évfolyam. Egészségtan, szervetlen vegytan, természettan, természetrajz, bölcsészet, katonai oktatás.

Hatodik évfolyam. Egészségtan, szerves vegytan, természettan, természetrajz, irodalom, katonai oktatás.

Harmadik tagozat. Ötödik évfolyam. Kiegészítő algebra, mértan és trigonometria, vegytan, természettan, természetrajz, rajz, katonai oktatás.

Hatodik évfolyam. Természettan, vegytan, természetrajz, cosmographia, tájrajz, rajz, katonai oktatás.

Buenos-Ayres, Entre-Rios, Corrientes és San-Luis tartományokban az ötödik és hatodik évfolyamok a következők:

Ötödik évfolyam. Állattenyésztés, földmivelés, katonai oktatás.

Hatodik évfolyam. Ugyanazon tárgyak folytatólagosan.

San Juan, Mendoza, Riója és Cata Marca tartományokban:

Ötödik évfolyam. Ásvány becslés, szőlő-termelés, katonai oktatás.

Hatodik évfolyam. Ugyanazon tárgyak folytatólagosan.

Tucuman, Santiago, Salta és Sujtuy tartományokban.

Ötödik évfolyam. Földmivelés, cukoripar, katonai nevelés.

Hatodik évfolyam. Ugyanazon tárgyak folytatólagosan.

Santa-Fé tartományban:

Ötödik évfolyam: Kereskedelmi oktatás, földmivelés, katonai oktatás.

Hatodik évfolyam. Ugyanazon tárgyak folytatólagosan.

Ezen rendszer szerint a középiskolai oktatás két utolsó tanfolyama, a helyi szükségleteknek megfelelőleg, a különböző tartományokban változik. (Ezek az igazi polgári iskolák.)

Egyetemek. Az oktatásügy élén az egyetemek állnak. Ilyen van kettő, és pedig egy Buenos-Ayresben, a másik Cordobán.

1818-ban «El Colegio de la Union del Sud» név alatt Buenos-Ayresben egy intézet alapítottott, melynek megnyitásával a nevelésnek új időszaka vette kezdetét. Ezen Collegium tantárgyai közé a bölcsészet, nemkülönbben az élő nyelvek — franczia, angol, olasz — is fölvették; 1829-ben a theologia tanítása eltöröltetett s az a nemzetközi jog és történelem által helyettesítetett. Ezen intézetből fejlődött ki az Egyetem. Ugyanis 1821-ben ahhoz az orvosi intézet, a jogtudományi Akadémia, és az egyházi hatóság költségére a vallásoktatás csatoltatott s így az Egyetem u. a. év augusztus 12-én felavattatott. A következő tanulmány-szakok állapítottak meg: 1. a szépirodalom elemi szaka, 2. az előkészítő tudományok szaka, 3. az exact tudományok szaka, 4. az orvosi szak, 5. jogi szak, 6. theologia.

Ezen időtől kezdve az egyetem, az állammal együtt, különböző viszontagságon ment át, míg végre a köztársaság 1873-ban az egyetem-

nek új alkotmányt adott ki. Ezen alkotmány szerint minden nevelés teljesen szabad s a tanulókat illető minden tandíj eltöröltetik. Egy évvel később a szakokat (facultás) illetőleg a következő szervezet állapított meg: 1. ó-kori nyelvészet (humanities) és bölcsészet, 2. jogi és társadalmi tudományok, 3. orvostan, 4. mennyiségtan, 5. természettudományok. Minden szak hat évi tanfolyamú.

Ezen időtől kezdve az egyetem a kor haladásával lépést tart s a földgömb nyugoti felén lévő hasonló intézetek mozgalmait állandóan figyelemmel kíséri.

A spanyol Amerika egyik legrégebb magasabb fokú tanintézete a *Cordobai Egyetem*. A jezsuiták által, mint a tartomány főcollegiuma (Colegio Maximo), 1614-ben alapítottatott s 1622-ben egyetemi rangra emeltetett, alkotmány azonban számára csak 1664-ben adatott. E szerint az intézet elsősorban theologiai volt, tanulmányai azonban két szakra u. m. szépművészeti és theologaira osztattak. Az első gondolkodástant, természettant és Aristoteles metaphysikáját ölelte fel és három évre terjedt ki, a második a theologiai tudományokat, és négy évre terjedt. Mindkettő baccalareatust, licentiatust, az első a művészetek magisteri fokát, az utóbbi a theologia doctorátusát adományozta.

Ezen egyetem jelenlegi alkotmányát 1879-ben nyerte s a következő szakokra terjed ki: jog, társadalmi és természettudományok, mérnökség, orvostan, irodalom, bölcsészet. Egyebekben a Buenos-Ayres-ivel megegyezik.

A nevelés számszerű adatai. Az 1897-ben az egész közoktatásügyre a nemzeti kincstár és az egyes államok által 17.551,363 dollár vagyis 85.429.229.59 korona fordítottatott. Ebből a nemzeti kincstár 11.553,510 dollárt fedezett. Ezen utóbbi összegből 5.516,938 dollár vagyis (1 dollár 4.93 koronának vége) 27.113,294.34 korona a középiskolai oktatásra, szak- és tanítóképzésre és főiskolai oktatásra fordítottatott és pedig a következő arányban: Egyetem Buenos-Ayresben 859,740 dollár, egyetem Cordobán 329,800 dollár, középiskolai és tanítóképzői oktatás 3 870,854 dollár, bányászati iskolák 60,000 dollár, kereskedelmi iskola 188,832 dollár, ipari szakoktatás 25,000 dollár, a rosarioi kereskedelmi iskola 43,344 dollár, siket-néma intézet 114,964 dollár, tengerészeti iskola 27.324 dollár.

Ugyanazon év január havában nyilvános népiskola 2,838 volt, magániskola 1,111, tanítóképző-intézet 37, összesen 3,986. Ezen kívül külön a fővárosban 463.

A nyilvános iskolákban oktatásban részesült 272,073 az államokban, 49,696 a fővárosban. A tanítóképző-intézetekben és a hozzájuk csatolt gyakorló-iskolákban 11,469 növendék, 1161 a fővárosban. A magán-

intézetekben 82,274 növendék, a fővárosban 28,383. Összesen 365,841 növendék, 79,240 a fővárosban.

Az alkalmazott tanítók száma a nyilvános iskolákban 7006, a fővárosban 1447; a tanítóképző-intézetekben 424, a fővárosban 43; a magániskolákban 2,865, a fővárosban 1007. Összesen 10,295; a fővárosban 2497.

A nyilvános iskolákban alkalmazott tanítók közül 2014 férfi, 4992 nő.

A nyilvános iskolák és tanítóképzők növendékei közül 152,297 fiú, 131,270 leány.

A magániskolák tanítói közül 1206 férfi, 1659 nő; ugyanazok növendékei közül 44,197 fiú, 38,082 leány, 1892-ben a nemzeti Collegiumokban 2604 növendék volt. Megjegyzendő, hogy a 16 nemzeti Collegiumon kívül van 17 magánjellegű. Ezen intézetek növendékei a fentebbi számba nincsenek befoglalva. (A szakiskolákra vonatkozó adataim hiányzanak). A két egyetem növendékeinek száma az 1888. évben: Buenos-Ayresben 594, Cordobán 145. De a beírt növendékeken kívül mindegyik egyetemen vannak nagy számmal — különösen a jogi szakon — szabad tanulók; ezek szintén látogathatják az előadásokat, sőt vizsgát is tehetnek.

Íme ezekben kívántam Agentina közoktatásügyét bemutatni. Még csak az van hátra, hogy röviden indokoljam, hogy miben látom én annak mintaszertiségét. Mellékesen megjegyzem, hogy a minta-állam jelzőt én pusztán a közoktatásügy szervezetére kívánom vonatkoztatni, a mint az egyébként a dolog természetéből önként következik.

1. Itt elsőhelyre kell tennem azon *szerves összefüggést*, mely a különböző fokú tanintézetek között fennáll. A középiskola szervesen kapcsolódik a népiskolához; ehhez hasonló módon sorakoznak a magasabb fokú szakintézetek és egyetem. Egyik intézet sem csap át a másik területére, de végzi mindegyik lelkiismeretesen a maga munkáját. Ez nemcsak a szerves összefüggés és nevelői szempontból, de gazdasági tekintetben is nagy jelentőségű. Nálunk a népiskola területére nemcsak a gymnasium és reáliskola, de a polgári és felsőbb leányiskola is át csap. Ez nemcsak a népiskola természetes fejlődését gátolja, de az iskola fentartók és szülőkre sok felesleges terhet ró s a lakosság igen nagy részét meggátolja abban, hogy gyermekének neveltetését befejezhesse. Hasonló módon csapnak át a középiskola területére a polgári iskolák, felsőbb leányiskolák és tanítóképző-intézetek. Nagy önámítás volna azon felfogás, mintha tanítóképző-intézeteink tanítóképzői munkát végeznének. Hisz a heti 107 óra közül csak 12 foglalkozik neveléssel (ebbe a gyakorlati tanítások is be vannak foglalva, de nincsenek a test és egészségügyi órák, mint a melyre mindenkinek egyformán van szük-

sége), a többi pedig, általános nevelést nyújt, tehát középiskolai munkát végez. Mily idő és erőpazarlás!

2. A második helyen kell említenem a *tandíjmentességet*. Nem tagadhatom, miszerint előttem azon körülmény, hogy gyermekeinket iskoláztatásra kötelezzük s e mellett még azt is megvárjuk tőlük, hogy tan- és egyéb díjakat fizessenek, mindig oly formán tűnt fel, mintha a hadkötelezettség mellett a szolgálatra behívottakat arra is köteleznők, hogy szolgálatuk költségeit maguk fedezzék.

3. A gondolkodó olvasó figyelmét bizonyára nem kerülte el azon körülmény, hogy a bemutatott szervezetből a *vallástani oktatás* teljesen hiányzik. Ez igénytelen felfogásom szerint igen bölcshintés. Nem mintha én a vallást nem tartanám elég fontosnak és különösen kiváló neveléstani tényezőnek; de ez nem az iskola, hanem a család dolga; annival is inkább, mivel a vallásosság nem a tudásban, hanem a szívben, az érzésben székeli. Ezt pedig csak a család plántálhatja oda. Hogy a mi népiskolai törvényünk egységes alakot nem ölthetett, ehhez igen nagy mértékben hozzájárul az, miszerint az oktatás ügye a felekezeti vallással kombináltott. A bemutatott szervezetnek sikerült úgy a theologiai idealismus, mint a materialisticus positivismus veszedelmes szélsőségeit kikerülni, vagy az 1895-ben kiküldött tantervkészítő-bizottság szavaival élve, oly tervet készíteni, mely az oktatásban «más cél, mint az emberi lény nevelését mindazokban, melyek a személyes boldogságra, a következő három állapotban: mint egyén, mint polgár és mint az emberiség nagy családjának tagja, föltétlenül szükségesek, el nem ismer.» Nem tehetek róla, de én az Európában mindinkább elharpódzó vallástalanságot a vallásoktatás divó módjában látom. Életerős vallásosságot csak a család nyújthat.

4. Igen figyelemre méltó intézkedése az előttünk lévő szervezetnek az, mely szerint a *tankötelezettség a 14 élet év befejeztéig kiterjesztetik*, de azért a népiskola osztályainak száma csak hatban állapítottatik meg. Ezen berendezés által a kedvezőtlenebb viszonyok mellett működő iskolák növendékeinek is (osztatlan iskola) alkalom adatik, hogy a népiskola tantárgyait és a minden polgárnak szükséges ismereteket megszerezhessék; ha nem hat év alatt, tehát nyolcz év alatt. A kedvezőbb viszonyok között működő iskolákban (osztott) tanuló ifjuságnak pedig marad idejük, hogy még olyasmit is tanuljanak, a minek jövő életpályájukon hasznát vehetik.

5. Nem csekély jelentőségű a jelen szervezetnek azon rendelkezése, mely a nemzet jövő intelligentiáját, *minél húzamosabban, legalább a 16 életév betöltéséig, együtt közösen neveli*. Ez által alkalmat nyújt azoknak, hogy bennük azon összetartozandóság érzete, melynek alapja már a népiskolában megvettetett, még inkább megszilárduljon.

Ez által egyúttal nem helyezi a szülőket időnek előtte azon alternatíva-elé, hogy gyermekeik számára már akkor válaszszanak életpályát, mielőtt azok hajlamaiból biztos következtetés vonható. Ez által sok elzúllott vagy elzúllendő existenciának is eleje vétetik. Meg vagyok győződve, hogy ennek követése által socialis bajaink igen nagy részének, eleje volna vehető.

6. Hasonlókép figyelemreméltó a bemutatott szervezet azon szempontból is, hogy először a *modern műveltséget kívánja megadni*; bevezet a fennálló társadalomba s csak azután mutatja be az ó-kor szellemi életét. Először a jelenlegi viszonyok és nyelvek ismeretével biztos talajt készít, s csak azután tárja fel a rég múlt idők világát. Ez által ketős czélt ért el; először előkészíti a reális gondolkodást, másodsor-fentartja a művelődés fejlődésében a történeti összefüggést.

7. A középiskola befejezéséül figyelembe veszi az *egyén, a vidék különleges szükségleteit*. Míg a négy alsó osztály közös műveltséget nyújt, addig a két felső annyi ágra oszlik, a mennyi a vidék, melyen a középiskola van. Ha nekünk ilyen szervezetünk lett volna, nem volna szükségünk a külön felsőbb leányiskolákra, középkereskedelmi iskolákra, nem váltak volna elkerülhetlenekké azon harcok, melyek a jelenben a polgári iskolák ügyében le folytak, sőt folynak. Mennyi erő és idő megtakarítás lett volna elérhető!

8. Hozhatnék fel még sok egyebet, de legyen elég még csak annak felemlítése, miszerint az egyetemi képzés *minden szak számára hat évet jelölt ki*. Ez által az ifjúnak, minden megerőltetés nélkül, idő engedtetik szakjának alapos elsajátítására, más oldalról az eszközöltetik, hogy az egyén, mint érett férfi lép ki az életbe és így az eltántorodás veszélyének sokkal kevésbé van kitéve.

Végül szükségesnek érzem annak rövid indokolását, hogy miként lehetett az, hogy az egykor elnyomott spanyol gyarmaton a közoktatásügy azon szervezete állhatott elő, melyet épen bemutatni szerencsém volt. Ennek első oka tagadhatatlanul a nép természetes életrealitásában keresendő. Ezen életrealitáság nélkül nem lett volna az képes függetlenségét az akkor még hatalmas spanyol állammal szemben kivívni; a nélkül nem oltalmazhatta volna meg szabadságát a sokkal nagyobb Brazília ellen. Azonban mindez még nem magyarázza meg a szervezet azon mintaszerűségét, melyet elemeznem épen szerencsém volt. Ehhez más valaminek is kellett járulnia. Ez pedig a következő volt. Midőn Argentína szabaddá lett, a politikai vagy vallásos meggyőződésük miatt bárhol is üldözöttek, azok, kik reform-terveik miatt hazájukban nem tűrettek: előszeretettel keresték fel a természettől is sok jóval megáldott ezen tartományt. Tagadhatatlan, hogy azok, kik meggyőződésükért síkra szállni, vagy kezeikbe vándor botot fogni készek, az emberiség:

jobb, életrevalóbb felét alkotják. Azoktól, a kik a meglévő jóba-rosszba egyaránt könnyen belenyugodni, köpenyeiket — hogy úgy mondjam — az épen fúvó szél felé fordítani hajlandók: valami nagy, valami kiváló soha sem várható. A világot előbbre mindig azok vitték és azok fogják vinni, a kik még a börtön kínjai között is fel kiáltanak: «Eppur si muove»! Ilyen férfiak a fiatal államban szívesen fogadtattak; nemcsak azért, mivel tőlük sokat lehetett tanulni, de azért is, mivel még nagy területek voltak betelepítetlenül. Francia-, Német-, Spanyol-, Olaszország, Belgium, Svájc, nagy mértékben szolgáltatta ezen elemeket. Az így bevándoroltak között sok tanfő is volt; ezek váltak, nagy részben, az ország közoktatásügyének reformátoraivá. A mondottak igazolásul álljanak itt csak a következő adatok. Bernardino Rivadavia, a ki a reformok behozatalát 1820-ban megkezdette, a francia forradalom tanítványa volt; Dominico J. Sarmiento, a ki egy-félszázaddal később 1870 az első határozott lépést tette a nép nevelésének érdekében, Horace Mann (Egyesült-Államok) növendéke volt; Larroque, a ki a róla nevezett Collegiumot alapította, francia volt, hasonlóképen ezen Collegium egyik kitűnő tanára Alexis Peyret író és bölcsész, úgy Jaque bölcsész a buenos-ayresi nemzeti collegium reformatora: Torres spanyol volt, Fitz Simon angol, mind kiváló pädagogusok.

Soraimat I. B. Zibia urnak a nemzeti Collegiumok és tanítóképző-intézetek (Argentina koftársaság) felügyelőjének következő nyilatkozatával rekesztem be: «Egy nép melynek ily kiváló nemtői vannak, biztos állíthatjuk, arra van rendelve, hogy a nevelés mezején még nagyobb és tartósabb győzedelmeket arasson, mint a milyeneket a harez mezején, függetlenségéért és szabadságáért küzdve, kivívni képes volt».

Vajha mi is tanulnánk tőlük! *

(L. Revue pädagogique 1900 márcz. 211., továbbá: Report of the Commission of Education. 1897—98. 1205. stb.)

SOMOGYI GRÉZA.

* Ez érdekes ismertetéshez fűzött reflexiokra — nem lévén a szerkesztő dolga munkatársaival vitatkozni — csak egyet akarunk megjegyezni. Argentina fiatal kulturájú ország; hogy miképen fog boldogulni iskolaszervezetével, ezt csak a jövő döntheti el. Majd akkor, ha az eredmények is előttünk fognak állani, mehetünk hozzájuk tanulni. Addig pedig, ha külső tanulságokat keresünk, keressük azokat azon országokban, a melyek vezérszerepet visznek a kultura terén. Valószínű, hogy Argentina is, a midőn ki fog nőni a kulturális gyermekorból, igyekezni fog majd lehetőleg ezekhez hasonlítani.

Szerk.

